

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۲۰ / ۱ / ۱۳۸۰

وزارت فرهنگ و آموزش عالی
دانشگاه علوم و فنون مازندران

مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران
تعمیرات

پایان نامه

012386

مقطع کارشناسی ارشد

رشته: مهندسی سیستمهای اقتصادی - اجتماعی

عنوان:

تعیین جایگاه صنعت فولاد در ساختار اقتصادی صنعتی کشور
با تاکید بر مجتمع فولاد مبارکه

استاد راهنما: دکتر کریم آذربایجانی

استاد مشاور: دکتر مصطفی عمادزاده

دانشجو: حمیدرضا آقایی روشانی

(زمستان ۱۳۷۸)

۳۸۲۸۴

تقدیم به

پدرم مادرم و همسر

که بدون همکاری و صبر او، این خدمت به فرجام نمی‌رسید
خدای را، بر پایان یافتن این خدمت اندک سپاسگزارم و از
سویدای دل او را می‌خوانم، که خدمتگزاران این خطه برکت
خیز را، از دولت اکرام خویش بی بهره نگذارد.

انه ولی النعم

**با سپاس، تقدیر و تشکر از زحمات و راهنمایی‌های
سودمند استاد گرانقدر، جناب آقای دکتر کریم آذربایجانی،
که در طول مدت انجام این تحقیق پیوسته مشوق اینجانب
بودند.**

**همچنین، از راهنماییها و زحمات همه استادان گرامی و
دوستان عزیز، که به نحوی در به ثمر رسیدن این تحقیق،
اینجانب را یاری نمودند، تشکر و قدردانی می‌نمایم.**

چکیده فارسی

در سالهای پس از جنگ جهانی دوم رشد اقتصاد جهانی، شتاب شایان توجهی گرفته است و کشورهای توسعه نیافته با اتخاذ برخی الگوهای رشد، کوشیده‌اند، عقب ماندگی‌های تاریخی خود را جبران کنند. در متون اقتصادی، رشد اقتصادی اغلب به افزایش کمی تولید ملی و سرانه حقیقی در یک دوره گفته می‌شود و ممکن است این رشد متعادل یا نامتعادل باشد. به همین منظور، بحث درباره انتخاب یک الگو برای دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی در کشور ما از سالهای پس از انقلاب، به ویژه از سال ۱۳۶۸، به طور جدی مطرح شد. اما همه صاحب‌نظران، برنامه ریزان و مسؤولان امور اقتصادی، به رغم تفاوت در انتخاب و تخصیص منابع، همگی نظریه رشد نامتعادل را پذیرفته‌اند و کسی خواهان تخصیص منابع به طور مساوی بین بخشهای اقتصادی نیست. نکته مورد اختلاف این است که منابع بیشتر باید به کدام بخش یا بخشهای اقتصادی تخصیص یابد؟ به بیان دیگر، کدام بخش اقتصادی می‌تواند به منزله نیروی محرک رشد و توسعه معرفی شود؟

در این تحقیق، کوشیده‌ایم تا با استفاده از جدولهای داده - ستانده سالهای ۱۳۶۵، ۱۳۷۰، ۱۳۷۲ اثبات نماییم که صنعتی شدن بهترین راه برای کوتاه‌تر نمودن راه رشد و توسعه اقتصادی است و نیز یکی از اساسی‌ترین ملزومات صنعتی شدن، رشد صنعت فولاد می‌باشد. بنابراین، پس از معرفی تحقیق، با استخراج شاخصهای اثر بخشی و پویایی‌شناسی و بکارگیری روشهای آنالیز تاکسونومی، تحلیل پویایی‌شناسی و کلیات تحلیل هزینه - فایده به بررسی این موضوع پرداخته‌ایم.

در نهایت نتیجه گرفته‌ایم که جایگاه صنعت فولاد در ساختار اقتصادی صنعتی کشور، جایگاه ممتازی است و سرمایه‌گذاری دولتی در این بخش نه تنها صحیح است، بلکه افزایش آن منطقی و مورد تایید است. به بیان دیگر، یکی از نیروهای محرک اقتصادی کشور زیر بخش محصولات اساسی فولاد و ذوب آهن در بخش صنعت می‌باشد.

فهرست رئوس مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: مقدمه

- ۱-۱-۱- مساله تحقیق..... ۲
- ۱-۲-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق..... ۳
- ۱-۲-۱-۱- مصرف فولاد و توسعه اقتصادی..... ۳
- ۱-۲-۲-۱- رابطه مصرف و شدت فولاد در ایران با شاخص‌ها و متغیرهای اقتصادی... ۶
- ۱-۲-۳-۱- پیش بینی مصرف و شدت فولاد کشور..... ۹
- ۱-۳-۱- فرضیه تحقیق..... ۱۰
- ۱-۴-۱- هدف و حدود تحقیق..... ۱۱
- ۱-۵-۱- روش تحقیق..... ۱۱

فصل دوم: مروری بر ادبیات موضوع تحقیق

- ۲-۱-۲- تئوری تحقیق..... ۱۳
- ۲-۱-۱-۱- جداول داده - ستانده..... ۱۳
- الف- چارچوب جداول داده - ستانده..... ۱۳
- ۱-الف-۱- جداول اصلی داده - ستانده..... ۱۳
- ۱-۱-الف-۱- جدول منابع..... ۱۳
- ۱-۲-الف-۱- جدول مصارف..... ۱۴
- ۱-۳-الف-۱- جدول خالص..... ۱۶

- ۱۷-۴-۱-الف- فرض تکنولوژی بخش ۱۷
- ۱۸-۵-۱-الف- فرض تکنولوژی کالا ۱۸
- ۱۸-ب- جداول پشتیبانی داده - ستانده ۱۸
- ۱۹-ب-۱- افزوده‌های بازرگانی و حمل و نقل ۱۹
- ۲۰-ب-۲- مالیات و سوبسید ۲۰
- ۲۳-ب-۳- واردات ۲۳
- ۲۴-ج- جداول تحلیلی ۲۴
- ۲۴-ج-۱- جدول ضرائب فنی (ضرائب مستقیم) ۲۴
- ۲۵-ج-۲- جدول ضرائب مستقیم و غیر مستقیم یا معکوس لئون تیف $(I-A)^{-1}$ ۲۵
- ۲۶-ج-۳- جدول $(I-A^*)^{-1}$ ۲۶
- ۲۸-ج-۴- جدول $(I-Ad)^{-1}$ و ضرائب پیوندهای پیشین (قبلی) و پسین (بعدی) ۲۸
- ۲۹-د- فرضهای جدول داده- ستانده ۲۹
- ۳۰-د-۱- فرض خطی بودن و ثابت بودن ۳۰
- ۳۰-د-۲- فرض همگنی ۳۰
- ۳۱-ه- واحد آماری در داده- ستانده ۳۱
- ۳۲-و- ارزش گذاری در داده- ستانده ۳۲
- ۳۲-و-۱- قیمت خریدار ۳۲
- ۳۳-و-۲- قیمت تولید کننده ۳۳
- ۳۳-و-۳- قیمت پایه ۳۳
- ۳۴-و-۴- ارزش گذاری ستانده ۳۴
- ۳۴-و-۵- ارزش گذاری مصارف واسطه ۳۴

- ۶-و- ارزش گذاری ارزش افزوده..... ۳۴
- ۷-و- ارزش گذاری ستانده تولید کنندگان به حساب خود ۳۶
- ۸-و- ارزش گذاری سایر ستانده های غیر بازاری ۳۷
- ۹-و- ارزش گذاری صادرات و واردات ۳۸
- ز- تقاضای نهایی..... ۳۹
- ۱-ز- مصرف نهایی خانوار..... ۳۹
- ۲-ز- مصرف نهایی موسسات غیر انتفاعی در خدمت خانوارها..... ۳۹
- ۳-ز- مصرف نهایی دولت..... ۴۱
- ۴-ز- تشکیل سرمایه ثابت ناخالص ۴۱
- ۱-۴-ز- تشکیل سرمایه در ماشین آلات و تجهیزات ۴۳
- ۲-۴-ز- تشکیل سرمایه در ساختمان ۴۴
- ۳-۴-ز- تشکیل سرمایه در دارائیهای پرورش داده شده (دام و درخت) ۴۴
- ۵-ز- تغییر موجودی انبار..... ۴۴
- ۶-ز- صادرات و واردات ۴۵
- ح- خالص مالیات بر تولید و واردات ۴۵
- ۱-ح- مالیاتها..... ۴۵
- ۲-ح- سوسیدها (یارانه ها)..... ۴۶
- ۲-۱-۲- طبقه بندی فعالیتها ۴۷
- ۱-۲-۱-۲- طبقه بندیهای داده- ستانده..... ۵۰
- ۳-۱-۲- آنالیز تاکسونومی..... ۵۳
- ۱-۳-۱-۲- بررسی روش آنالیز تکسونومی..... ۵۳

- ۵۸ تجزیه عاملی ۲-۱-۴
- ۶۱ تحلیل هزینه-فایده ۲-۱-۵
- ۶۲ سابقه تحقیق ۲-۲

فصل سوم: جمع آوری و سازماندهی اطلاعات

- ۶۴ جداول داده- ستانده و بخشهای اقتصادی ۳-۱
- ۶۶ جدول ۹ بخشی اقتصاد ایران ۳-۲
- ۶۶ بخشهای جدول ۹ بخشی اقتصاد ایران ۳-۲-۱
- ۶۷ معرفی بخشهای اقتصادی جدول ۹ بخشی اقتصاد ایران ۳-۲-۲
- ۶۷ کشاورزی، شکار، جنگلداری، ماهیگیری و دامپروری ۳-۲-۲-۱
- ۶۷ استخراج معدن ۳-۲-۲-۲
- ۶۷ صنعت ۳-۲-۲-۳
- ۶۸ تامین برق، گاز و آب ۳-۲-۲-۴
- ۶۸ الف- تامین برق ۳-۲-۲-۴-الف
- ۶۸ ب- توزیع گاز طبیعی ۳-۲-۲-۴-ب
- ۶۹ ج- استحصال، تامین، تصفیه و توزیع آب ۳-۲-۲-۴-ج
- ۶۹ ساختمان ۳-۲-۲-۵
- ۶۹ عمده فروشی، خرده فروشی، هتل و رستوران ۳-۲-۲-۶
- ۶۹ الف- عمده فروشی و خرده فروشی ۳-۲-۲-۶-الف
- ۷۰ ب- هتل ۳-۲-۲-۶-ب
- ۷۰ ج- رستوران ۳-۲-۲-۶-ج

- ۷۰ ۷-۲-۲-۳- حمل نقل، انبارداری و ارتباطات
- ۷۰ الف- حمل و نقل زمینی
- ۷۰ ب- حمل و نقل آبی
- ۷۱ ج- حمل و نقل هوایی
- ۷۱ د- انبارداری
- ۷۱ ه- ارتباطات
- ۷۱ ۸-۲-۲-۳- واسطه‌گریهای مالی، خدمات مستغلات و کسب و کار
- ۷۱ الف- بانک
- ۷۱ ب- سایر واسطه‌گریهای مالی
- ۷۲ ج- بیمه
- ۷۲ د- خدمات مستغلات
- ۷۲ ه- خدمات کسب و کار و کرایه ماشین آلات و تجهیزات
- ۷۳ ۹-۲-۲-۳- خدمات امور عمومی، شخصی و اجتماعی
- ۷۳ الف- خدمات امور عمومی، دفاع و تامین اجتماعی
- ۷۳ ب- آموزش
- ۷۴ ج- بهداشت و مددکاری اجتماعی (خیریه)
- ۷۵ د- سایر خدمات عمومی، اجتماعی و شخصی
- ۷۶ ۳-۲-۳- جداول نه بخشی داده - ستانده سال ۱۳۷۰ اقتصاد ایران
- ۸۱ ۳-۳- جداول تفصیلی داده - ستانده اقتصاد ایران و سایر جداول و اطلاعات
- ۸۱ مورد نیاز

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل اطلاعات

- ۴-۱- ورود به بحث ۸۳
- ۴-۲- معرفی شاخصهای اثر بخشی بخشهای اقتصادی استخراج شده از ۸۴
- جدولهای داده - ستانده ۸۴
- ۴-۲-۱- شاخصهای حاصل از جدول خالص داده - ستانده ۸۵
- ۴-۲-۲- شاخصهای حاصل از ماتریس معکوس لئونتیف ۸۷
- ۴-۲-۳- شاخصهای حاصل از تلفیق جدول داده - ستانده و ماتریس معکوس ۸۷
- لئونتیف ۸۷
- ۴-۳- تعیین درجه اثر بخشی و جایگاه بخش صنعت در میان بخشهای اقتصادی ۸۹
- کشور ۸۹
- ۴-۴- تعیین درجه اثر بخشی و جایگاه زیر بخش محصولات اساسی فولاد و ۱۱۹
- ذوب آهن در میان فعالیتهای بخش صنعت ۱۱۹
- ۴-۴-۱- پویایی شناسی فعالیتهای صنعتی ۱۱۹
- ۴-۴-۱-۱- روش پویایی شناسی فعالیتهای صنعتی ۱۱۹
- ۴-۴-۱-۲- محاسبات پویایی شناسی فعالیتهای صنعتی ۱۲۳
- ۴-۴-۲- تعیین درجه اثر بخشی فعالیتهای بخش صنعت ۱۳۷
- ۴-۵- مقایسه بخشهای فعال اقتصادی در گروه آهن و فولاد با یکدیگر ۱۴۱
- ۴-۵-۱- کاربرد تحلیل هزینه - فایده در صنعت فولاد ۱۴۱
- ۴-۵-۲- تحلیل هزینه - فایده از دیدگاه بخش خصوصی ۱۴۶
- ۴-۵-۳- تحلیل هزینه - فایده از دیدگاه بخش عمومی و اجتماعی ۱۵۱
- ۴-۵-۳-۱- تاثیرات مستقیم ۱۵۱

۱۵۲ ۲-۳-۵-۴- تاثیرات غیر مستقیم
۱۵۵ ۳- توزیع درآمد:
۱۵۶ ۴- ایجاد اشتغال:
۱۵۷ ۵- حمل و نقل
۱۵۸ ۶- مصرف انرژی:
۱۵۹ ۷- آلودگی محیط زیست:

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات

۱۶۱ ۱-۵- نتیجه گیری
۱۶۶ ۲-۵- پیشنهادات

منابع

۱۶۸ الف) فارسی
۱۶۹ ب) انگلیسی

پیوست

یک جداول پیوست
----	-------------------

چکیده انگلیسی

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱-۳- جدول نه بخشی داده - ستانده ایران (کالا در کالا) با واحد میلیون ریال	۷۷
جدول ۲-۳- جدول نه بخشی ضرائب مستقیم (ضرائب فنی) داده - ستانده ایران	۷۸
جدول ۳-۳- جدول نه بخشی ضرائب مستقیم و غیر مستقیم (معکوس لونتیف) داده - ستانده ایران	۷۹
جدول ۴-۳- جدول نه بخشی داده - ستانده ایران به تفکیک تولید داخلی و واردات با واحد میلیون ریال	۸۰
جدول ۱-۴- محاسبه شاخص فراز هر بخش	۹۰
جدول ۲-۴- محاسبه شاخص نشیب هر بخش	۹۱
جدول ۳-۴- محاسبه شاخص یکپارچگی هر بخش	۹۲
جدول ۴-۴- محاسبه شاخص وابستگی فراز هر بخش به کل اقتصاد	۹۳
جدول ۵-۴- محاسبه شاخص وابستگی نشیب هر بخش به کل اقتصاد	۹۴
جدول ۶-۴- محاسبه شاخص ارزش افزوده مستقیم ناخالص هر بخش	۹۵
جدول ۷-۴- محاسبه شاخص سهم ارزش افزوده هر بخش از محصول ناخالص داخلی	۹۶
جدول ۸-۴- محاسبه شاخص اشتغال مستقیم هر بخش	۹۷
جدول ۹-۴- محاسبه شاخص اشتغال زایی هر بخش در کل اقتصاد	۹۸
جدول ۱۰-۴- محاسبه شاخص نقش صادرات هر بخش در کل اقتصاد	۹۹

- جدول ۱۱-۴- محاسبه شاخص نقش صادرات هر بخش به کل تقاضای نهایی همان بخش ۱۰۰
- جدول ۱۲-۴- محاسبه شاخص سهم صادرات هر بخش به تولید همان بخش ۱۰۱
- جدول ۱۳-۴- محاسبه شاخص نقش واردات هر بخش در کل اقتصاد ۱۰۲
- جدول ۱۴-۴- محاسبه شاخص درجه وابستگی نظام تولید به کالاهای وارداتی در هر بخش ۱۰۳
- جدول ۱۵-۴- محاسبه شاخص مبادله بازرگانی ۱۰۴
- جدول ۱۶-۴- محاسبه شاخص وابستگی تولید داخلی به واردات در هر بخش .. ۱۰۵
- جدول ۱۷-۴- محاسبه شاخص قدرت انتشار هر بخش ۱۰۶
- جدول ۱۸-۴- محاسبه شاخص قدرت انتشار هر بخش ۱۰۷
- جدول ۱۹-۴- محاسبه شاخص حساسیت هر بخش ۱۰۸
- جدول ۲۰-۴- محاسبه شاخص بردار ارزش افزوده القایی بخشها ۱۰۹
- جدول ۲۱-۴- محاسبه شاخص ارزش افزوده غیر مستقیم هر بخش ۱۱۰
- جدول ۲۲-۴- محاسبه شاخص بردار نرخ واردات القایی هر بخش ۱۱۱
- جدول ۲۳-۴- محاسبه شاخص نرخ واردات غیر مستقیم هر بخش ۱۱۲
- جدول ۲۴-۴- محاسبه شاخص بردار نرخ اشتغال زایی هر بخش ۱۱۴
- جدول ۲۵-۴- محاسبه شاخص اشتغال غیر مستقیم هر بخش ۱۱۴
- جدول ۲۶-۴- محاسبه شاخص اهمیت هر بخش ۱۱۵
- جدول ۲۷-۴- داده‌های ورودی جهت انجام تحلیل با روش تاکسونومی عددی .. ۱۱۶
- جدول ۲۸-۴- نتایج محاسبات تاکسونومی عددی برای بخشهای اقتصاد ۱۱۷

- جدول ۲۹-۴- رابطه بین بخشهای جدول و کدهای چهاررقمی مورد استفاده در جدول داده - ستانده سال ۱۳۷۰ ۱۲۴
- جدول ۳۰-۴- محاسبه شاخص قدرت انتشار برای فعالیتهای صنعتی با استفاده از جدول داده - ستانده سال ۱۳۷۰ ۱۲۸
- جدول ۳۱-۴- محاسبه شاخص حساسیت برای فعالیتهای صنعتی با استفاده از جدول داده - ستانده سال ۱۳۷۰ ۱۲۹
- جدول ۳۲-۴- تقسیم بندی فعالیتهای صنعتی با توجه به دو شاخص S و I ۱۳۰
- جدول ۳۳-۴- محاسبه انحراف پیوندهای پسین برای فعالیتهای صنعتی با $s > 1$ و $I > 1$ ۱۳۱
- جدول ۳۴-۴- محاسبه انحراف پیوندهای پیشین برای فعالیتهای صنعتی با $s > 1$ و $I > 1$ ۱۳۲
- جدول ۳۵-۴- رابطه بین فعالیتهای بخش صنعت و کدهای چهاررقمی مورد استفاده در جدول داده - ستانده سال ۱۳۷۰ ۱۳۳
- جدول ۳۶-۴- نتایج محاسبات تاکسونومی عددی برای فعالیتهای بخش صنعت ۱۳۴
- جدول ۳۷-۴- سناریوهای مربوط به تحلیل مالی مجتمع فولاد مبارکه ۱۳۵
- جدول ۳۸-۴- سناریوهای مربوط به تحلیل مالی شرکت ملی ذوب آهن اصفهان و شرکت ملی نورد و لوله اهواز ۱۳۶
- جدول ۳۹-۴- خلاصه نتایج تحلیل مالی از دیدگاه بخش خصوصی شرکت سهامی ذوب آهن اصفهان ۱۴۹
- جدول ۴۰-۴- خلاصه نتایج تحلیل مالی از دیدگاه بخش خصوصی شرکت ملی نورد و لوله اهواز ۱۴۹